

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Z orožjem v roki in v rezervi — na Amonite! — Kruha nam dajte! — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — Slovenska Šolska Matica. — Dopisi. — Društveni vestnik — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Pripravniški tečaj v Idriji.

Z orožjem v roki in v rezervi — na Amonite!

Do sedaj smo govorili o vzrokih, zakaj je učiteljstvo prišlo v konflikt in končno do boja s klerikalizmom. Preden odbijemo napade s te strani, moramo v pojasnilo pogledati globoko v dušo delovanja te stranke. Znano je, da moramo učitelji dobro poznati individualnost svojih otrok, ako hočemo poučevati uspešno. »Vsaka glava ima svojo pamet«, pravi pregovor. Vsak otrok ima drugačno dušno zmožnost in нрав, s čimer se mora učitelj baviti pri pouku in odgoji. Nekateri so razposajeni, nagajivi, nemarni, leni, moralno popačeni, hudobni in nagnjeni k raznim slabostim, drugi so pa mični, ubogljivi, pridni, lepega vedenja, nedolžnega srca in ukaželjni. Gledati moramo, da prve privedemo na pravo pot s pravimi in premišljenimi odgojnimi pripomočki in taktim postopanjem ter da druge obvarujemo okuženosti prvih.

To delo je za vsakega vestnega učitelja silno težavno, ker se otroška individualnost vedno menjava, otrok imamo pa po naših šolah odveč, kar pravo odgojo silno otežuje. Vesten učitelj se nehote s časom privadi otroške individualnosti tako, da na mah spozna njene slabosti in vrline, da se takoj posluži pravih odgojnih pripomočkov. Ob kratkem rečeno: učitelji smo navajeni gledati globoko v otroško dušo in нрав, zato tudi prav dobro poznamo individualnost svojega naroda, s katerim vedno občujemo. In takisto z drugega stališča sodimo individualnost političnega boja, ki ga sedaj bijemo med seboj.

Povedali smo že, da hrepeni klerikalizem po nadvladi nad narodi, a to delo ni lahko, ker se mu v novem času postavljajo po robu nasprotne struje, pri nas liberalizem in socijalni demokratizem. Vsaka teh strank stremi doseči svoj ideal, zato se bje boj, žal, da večkrat nepošten boj. Očitajo drug drugemu grde reči, lažejo pri tem tako, da se vse kadi, obrekujejo, jemljejo drug drugemu čast in poštenje, da pride večkrat do tožbe in obsodbe; slepe javno mnenje, hvalijo in se bahajo s tem, kar je graje vredno i. t. d. Namenili smo se, da povemo resnico v obraz klerikalizmu, svojemu smrtnemu sovražniku, ker nas je ta obudil in nas pozval naravnost na boj!

Bojevniki klerikalizma so v pretežni večini duhovniki. Bili naj bi oznanjevalci Kristusovega nauka, oznanjevalci miru in ljubezni, ki tvorijo takoimenovano učečo cerkev. Za seboj

so ti ljudje potegnili na politično polje veliko našega krščanskega veri vdanega, vernega in pobožnega ljudstva. To jim ni bilo težko storiti, ker imajo v rokah propovednico ter vsako nedeljo in praznik polne cerkve ljudstva. To ljudstvo je v večini nerazsodno v političnih zadevah. Zakaj ako hoče kdo vse politične spletকারije vedeti in poznati, mora mnogo let čitati razne politične liste, mora slišati več zvonov, primerjati to in ono, pri tem pa misliti, preden pride do jedra resnice, do namena političnega boja. Naše ljudstvo pa bere malo, ker se mora boriti za obstanek. Nima zato dovolj časa, večkrat pa tudi veselja ne. Ogromna večina našega preprostega ljudstva bere samo »Rodoljuba« ali »Domoljuba«, le malo jih je, ki bero naše dnevnike in tednike. Mnogo jih je, ki znajo sicer čitati, pa ne čitajo nič; mnogo je pa tudi takih, ki bi radi čitali, pa tega ne znajo, ker niso hodili v šolo. Vemo iz lastne izkušnje, kako je sicer naše ljudstvo ukaželjno, a časnikov ne mara naročevati. Zdi se mu škoda denarja v ta namen. Kdaj pridemo do tega, kakor je to običajno na Angleškem, Francoskem, pa tudi na Nemškem in v Zedinjenih državah, da bi kmet takorekoč oral s časnikom v roki? Do tedaj bo še mnogo Save izteklo v morje. Naše ljudstvo je preveč pohlevno in pobožno; in v tej preprosti pobožnosti je nerazsodno za višje duševne politične spletকারije. Verjame zlasti to, kar sliši v cerkvah. Vajeno je na sv. kraju slišati božjo resnico, zato misli, da je vse to res, kar se oznanja s propovednice tudi v posvetnih zadevah. Duhovnikom, ki razpravljajo po cerkvah politične zadeve, verjame naše ljudstvo vse, ker je vajeno, da tukaj posluša božjo resnico, ker duhovnike spoštuje kot oznanjevalce božje besede in dušne pastirje, ker se jih boji, meneč, da mu lahko škoduje, ako jih slepo ne sluša in se ne pokori njih ukazom. Ne čudimo se torej, da so imele zadnje volitve take uspehe, ker so po naših cerkvah brali pastirska pisma s poukom, kako morajo voliti, ter so ljudem na tem kraju razlagali, da naredi vsakdo smrten greh, kdor voli brezverca — liberalca.

Ako je to delovanje po naših cerkvah dovoljeno ali ne, zato nam ni nič mar, ker o tem ne bomo dajali mi odgovora, ampak duhovščina, ki rabi posvečene kraje za boj v dosego posvetnih namenov; pribiti hočemo le to, kako nespametno, smešno in neumno je, ko se klerikalizem baha dannadan s svojim zvesto vdanim ljudstvom, ki bo govorilo pri prihodnjih volitvah o naši usodi. Nehote nam prihaja na misel izjava nekega poslušalca teh agitatoričnih propovedi po naših cerkvah pred volitvami. Dejal je: »Klerikalci nam

naj dado pred volitvami samo eno nedeljo na razpolaganje propovednice v cerkvah, da ljudstvu odkrito povemo namero klerikalizma, in prepričani smo, da ne bo nikdar več tako glasovalo pri volitvah.« Prepričani smo, da bi se to tudi zgodilo tako.

Naše ljudstvo se boji pekla, to ve klerikalizem prav dobro, zato so pa žugali z večnim pogubljenjem vsakomur, kdor glasuje z brezverci.

Vprašanje nastane sedaj, ali smo res brezverci tisti, ki se upiramo klerikalni nadvladi. Klerikalizem pita vse tiste, ki se slepo ne pokoravamo njegovi politiki, z brezvernimi liberalci. Koliko je resnice na tem? Pri nas ne vlada tako imenovani židovski liberalizem, ki je veri in njenim naukom naravnost nasproten. S takim liberalizmom nimamo opravka.

Priznavamo resnice katoliške cerkve in tudi po možnosti živimo tako. Celo usposobljeni smo, da poučujemo verouk, ako je sila in potreba. Pa tudi naši takoimenovani liberalni listi niso iz principa katoliški veri nasprotni, čeprav tupatam v boju s klerikalizmom prav hudo udarijo po tej ali oni verski resnici. To moramo pripisovati boju s klerikalizmom, ki naravnost izziva hude in izdatne odgovore. Pa ne čudimo se, da store to liberalni listi, saj celo klerikalni listi bijejo verskim resnicam naravnost v obraz, čeprav jih pišejo veččaki te vere.

Ako se upiramo klerikalni nadvladi, se opiramo na nauke Kristusu samega. Saj je učil: »Ptice pod nebom imajo svoja gnezda, lisice jame za svoja bivališča, le Sin človekov nima prostora, kam nasloniti svoje glave.« Siromak je bil od rojstva do smrti, čeprav bi bil lahko kot Bog bogat ter živel v razkošnosti. Samo ponižnost, ljubezen, usmiljenost in radodarnost vidimo v njegovem življenju. Ako naši klerikalci kot Kristusovi namestniki oznanjajo njegove nauke ter priporočajo, da naj živimo po njih, zakaj jih pa oni ne posnemajo in ne živijo po njih?

Ni zadosti, da imajo posvetnega blaga za potrebo in preko nje dovolj, imeti hočejo ves svet v svoji nadoblasti, kraljevati hočejo vesoljnemu svetu tudi v posvetnih zadevah, imeti hočejo prvo in zadnjo besedo v politiki, v posvetnem gospodarstvu, v zbornicah, v posameznih družtvih, nad narodnim blagom in sploh povsod, tudi nad šolo in učiteljstvom. In to se nič ne ujema s Kristusovimi besedami: »Jaz nisem kralj tega sveta. Moje kraljevstvo ni od tega sveta.«

Ako pobijamo nadvlado klerikalizma, se opiramo na Kristusove nauke in delamo prav, klerikalizem pa ne. Mi smo na pravem potu, on pa ne, ker je zabredel v posvetno vojno, ki jo imenuje vojno zoper brezverce, a to le z namenom, da bi slepil ljudstvo in na ta način prišel do zaželenega smotra. Posluži se pri tem laži, obrekovanja v besedi in tisku, kar bi je svetim resnicam naravnost v obraz. Smelo trdimo, da je klerikalizem bolj brezverski kakor liberalizem, kar bomo tudi pozneje dokazali.

Ako bi bili klerikalci kot pravi učitelji sv. vere samo sotrudniki v posvetnih zadevah brez one iluzije, da mora ravno njih beseda vedno veljati, bi ne bilo tega boja, in vera bi s tem veliko pridobila in imela povsod več ugleda in spoštovanja. To večno poželenje po posvetnem blagu in to pehanje za nadvlado škoduje jako veliko, ker se ljudstvo s tem pohujšuje, in na dan prihaja — verski indiferentizem. Ljudje pravijo navadno: »Če bi duhovniki verjeli na pekel, ne bi delali tako. Njih bog je trebul, ker se vedno poganjajo le za denar, dobiček in komando.«

Ako se torej bojujemo zoper klerikalno nadvlado, delamo dobro delo, čeprav nas klerikalizem imenuje brezverce.

Pravijo: Pravi katoličan mora vedeti glavne verske resnice ter tudi živeti po njih. Ako to zahtevajo od nas, smemo toliko boj to zahtevati od tistih ljudi, ki ljudstvu oznanjajo vero, da po nji živijo, se po nji ravna in po teh naukih uravnavajo vse svoje delovanje in nehanje. Učitelje opazuje v šoli dannadan na stotine nedolžnih oči in src in z njimi vred vsa šolska okolica, zato smo primorani, da živimo moralno, vestno delujemo, da ne pohujšujemo s svojim vedenjem v šoli in zunaj nje šolske mladine, da ne dajemo povoda javnosti, da nas kritikuje, kar bi nam vzelo ugled in spoštovanje. Kakor opazujejo nas otroci in odrasli ljudje, tako opazujejo ti našo duhovščino, ki ima skrb za dušni blagor ljudstva. Imamo nekaj duhovnikov, ki so v resnici vsega spoštovanja vredni, ki jih ljudstvo tudi visoko spoštuje, ker zgledno in moralno živijo, se ravna po veri ter ne dajejo povoda uničevalni javni slabi kritiki. S takim duhovnikom se da govoriti pametna beseda, ker obsoja naravnost uničevalno ravnanje klerikalne politike, a pomagati si ne more prav nič, ker se mora uklanjati terorizmu in pritisku od zgoraj, boječ se za svoj kruh in obstanek. Od takih duhovnikov smo se naučili in tudi iz njih ust zvedeli marsikaj, kar povemo o priliki klerikalizmu v obraz. Žal, da je takih duhovnikov le malo.

Pretežna večina je vzgojena v duhu klerikalizma, ki je začel poganjati ob nastopu knezonadškofa Missie. To duhovščino imenujemo navadno mlado duhovščino. Ta je, naravnost in resnično povedano, fanatična, bojovita, neumorno delavna za klerikalni ideal, rabi cerkev po izreku Kristusa za brlog razbojnikov, se peha dannadan za posvetno gospodarstvo in ljudsko nadvlado in pri tem zanemarljivo svoje stanovske dolžnosti. Več izmed nje živi nemoralno v veliko pohujšanje naroda in oskrunja s tem verske nauke.

Vprašanje nastane, ali je prav in pravično, obsojati vse duhovnike, dobre in slabe, ker razumevamo pod klerikalizmom vse duhovnike sploh in s temi tudi tiste, ki so klerikalni politiki vdani pristaši. Nekateri celo trdijo, da se ne more pravzaprav ločiti klerikalizma od vere in učeče cerkve. To bi bilo slabo, ako ne bi mogli ločiti plevela od zrna in osata od koristne rastline. Po naših cerkvah uče, da morajo verni spoštovati duhovnike kot Kristusove namestnike. Kdor jih ne sluša, kdor jih zaničuje, obrekuje, in jim ni slepo pokoren tudi v posvetnih zadevah, ta zaničuje cerkev in jo preganja.

Preden stopimo do sklepa in definicije o tem, naj navedemo samo en zgled. Priliko smo imeli, da smo slišali duhovnika, ki se je zagovarjal pred svojimi župljani, ker je prišel z njimi v strahovito nasprotje. Zaradi njegovega netaktnega postopanja, zlasti zaradi zmerjanja po končani propovedi z lece in zaradi slabih informacij potom tercijalk so ga sovražili vsi župljani, še celo s cerkovnikom sta bila navzkriž. Edini učitelj se ni vtikal v to. Bil je v tej zadevi nad strankami. Zato mu je duhovnik razložil vso zadevo od kraja do konca. Podrobnosti tega nesoglasja nimajo za javnost nobene veljave. Krivda je bila na strani župljanov, ki so dali povod, da ni mogel njih dušni pastir vsega zamolčati; krive so bile tercijalke, ki so hodile župniku trobit na uho vse verjetne in neverjetne reči in končno je bil kriv tudi župnik sam, ker ni znal s taktnim postopanjem, z ljubeznijo in mirnostjo pomiriti razburjenih duhov. Prosil je za novo župnijo, pa je ni dobil. Ostalo mu ni drugega, kakor

da se pomiri z župljani. Napravil je samo o tej zadevi tri četrt ure dolgo propoved, ki jo naj navedemo samo v glavnih potezah.

»Predragi bratje in sestre v Kristusu! Več let sem že pri vas; učil sem vas marljivo in skrbel za vaš dušni blagor, pa za vse to sem žel samo sovraštvo, prepir in nehvaležnost Kristus je govoril prav, ko je že naprej povedal, da bomo njegovi namestniki preganjani do konca sveta. Tako ne sme iti več naprej, vi ne smete več svojega dušnega pastirja preganjati, ga obrekovati, mu delati žalost, mu nagajati z vpitjem ponoči ter delati ravno nasprotno, kakor vas uči. Povedati vam moram, da tistega kdor preganja božje maziljence, zadene že na tem svetu večkrat kazen božja. (Navedel je razne zgleda iz sv. pisma.) Kdor se upira duhovščini, ta se upira sv. cerkvi, ta se upira Kristusu samemu. Duhovniki tvorimo učečo nezmotljivo sv. cerkev, ki ji morajo biti verniki pokorni in vdani; ubogati jo morajo v dušnih in telesnih zadevah, da ne zabredejo v pregrehe in večno pogubljenje. Res je, da smo mi tudi navadni ljudje, slabostim podvrženi, grešimo lahko kakor vsak drug človek, a morajo verniki o tem molčati, ker zaslužimo kot Kristusovi namestniki večje spoštovanje, večji ugled kot navadni ljudje. O naših slabostih ne sme nihče javno govoriti, ker bomo mi sami dajali pred Bogom odgovor za svoje delovanje.« — To so glavne misli te propovedi. Pomagano je bilo za nekaj časa, dokler niso ljudje pozabili teh besed. Ker se je pa njih dušni pastir ravnal po starem, se je vrnil prejšnji prepir in prejšnje sovraštvo. Župnik se je moral umakniti.

Dobil je silno težko župnijo nekje v gorah, kjer je bil še bolj nezadovoljen; prehladil se je, obolel ter po dolgi, hudi bolezni umrl. Bog mu daj dobro! Trpel je veliko, a največ po lastni krivdi.

(Dalje.)

Kruha nam dajte!

Nemški pesnik Herder je izrekel v nekem javnem govoru v Weimarju povodom šolske slavnosti te-le besede: »Wenn man den Lehrer auf den Fuß eines Lohndieners nimmt, verliert er allen Mut.« Mož se je menda takrat jako, jako zmotil. Ako bi bile te njegove besede istinite, bi nam pač ne bilo treba vedno in vedno vzdihovati, da smo tako slabo plačani.

Vendar so pa pričeli po mnogih krajih prosvetljene Evrope misliti na izboljšanje gmotnega učiteljskega stanja. Abstrahujemo pač misli o izboljšanju učiteljskih plač drugih držav, temveč ozremo se lahko nekoliko na avstrijske kronovine, specijalno na Kranjsko.

V budgetnem odseku avstrijske delegacije je zahteval delegat dr. Kramar, da se izboljšajo plače bosanskim učiteljem. In v hrvatskem saboru teče ravno sedaj debata o povišanju plač hrvatskemu učiteljstvu. V minuli sesiji deželnih zborov avstrijske totranske polovice je bilo pač tudi več deželnih zborov, kjer je bila na dnevnem redu točka o izboljšanju učiteljskih plač. Več ali manj dobrega se je povsod storilo v tem oziru, le vojvodina Kranjska je delala in še dela v tem pogledu svojo posebno posebnost.

Vse kranjsko učiteljstvo brez izjeme bodisi te ali one narodnosti, bodisi tega ali onega »veroizpovedanja« je jako radovedno in težko pričakovalo zasedanja deželnega zbora, kaj misli le-ta ukreniti zaradi učiteljskih plač, ko je vesoljno kranjsko učiteljstvo tako solidarno in dostojno manifestovalo za izboljšanje svojega, v resnici škandaloznega gmotnega po-

ložaja na znanem velikonočnem shodu. Optimisti so si mnogo, premnogo obetali od tega shoda, a peščica nas pesimistov smo pa prav pesimistično sodili o tem shodu. In up nas ni varal!

Prvi, ki je pokazal svoje konjsko kopito vkljub tako sladkodnečim obljubam dr. Ig. Žitnika na II. obč. zboru »Slomškarije«, vkljub sladkim besedam »Slovenca«, vkljub izjavi poslanca Povšeta in vkljub podpredsednikovi časti poslanca Jakliča na imenovanem shodu — je bil dr. Šusteršič. V pokojnem »Katoliškem domu« je predložil celo listo onih mož, ki so se »zavezali«, prispevati prostovoljno svoj obolus na žrtvenik nenasitnih učiteljev. Zaman pričakujemo obelodanjenja tega imenika. Izjavljamo pa obenem, da ne reflektujemo prav nič na te prostovoljne doneske; drznemo se pa vendar zaradi kolegijalnosti prositi, da naj se vsaj nagrade iz teh prostovoljnih doneskov oni junaki in one junakinje, ki vztrajajo tako zvesto v vrstah »Slomškove zveze.« Bodite prepričani, da nas s tem najlažje priženete do one spokorne izjave, ki jo zahteva ta prvak klerikalne »čiste stranke.«

Znana izjava zaradi prostovoljnih prispevkov v prid izboljšanja učit. plač je imela jako povoljen uspeh. Segla je celo do ušes velikega severnega pesnika Björnsona. Ko je le-ta čul, kako temeljito se misli osvoboditi kranjskega kmeta vsakega davka — da bo lažje zmagoval »majhna« bremena katoliške oligarhije — takoj je daroval znesek 21.000 K, ki jih je prejel povodom svoje osemdesetletnice, v to, da se izboljša gmotni položaj — učiteljstva njegove domovine.

Prišlo je zasedanje deželnega zbora. Plače so se nam zvišale — z obstrukcijo. In kmetu so se davki znižali — z obstrukcijo — v podobi v zraku viseče pobožne želje — obče volilne pravice.

Uspeh vseh zgoraj omenjenih obljub je ta, da si mora kranjsko učiteljstvo numerirati svojega rojstva kosti. Dela ne bo premnogo, ker si jih bomo jako lahko seštelili na svojih suhih telesih, pač bi pa bila to prava umetnost storiti na raznih duhovnih posodah.

Klerikalna stranka sedaj dolži narodno-napredno stranko, da je ona preprečila izboljšanje učiteljskih plač, ker ni hotela delati v finančnem odseku. Klerikalna stranka pa hoče vkljub vsemu temu zastaviti vse svoje moči v to, da se učiteljsko gmotno stanje kmalu in tudi kar najizdatneje izboljša. (Slov. Učitelj št. 22. str. 330.)

Dobro! Vzemimo, da je to vse gola, prava pravcata istinitost. Da pa odvežemo obe stranki njenih grehov, in da damo tudi naši deželni vladi kakor tudi deželnemu šolskemu svetu priliko, da mu ne bo treba še nadalje ponujati penzionistom 20—40 K za suplenture, drznemo si sledeče nasvetovati.

Izjava.*)

Visoki deželni zbor vojvodine Kranjske!

Resolucije, ki jih je sprejel velikonočni shod kranjskega učiteljstva in ki jih je odobrila narodno-napredna stranka, niso dobile soglasnega potrčila klerikalne stranke. Učiteljstvo je sprejelo z žalostjo na znanje to neprijetno vest. Toda enako razburjenje in obup pa je prinesla med učiteljske vrste novica, da je deželni zbor zaključen in da bo zopet sklican — Bog vedi kdaj, in da pride šele tedaj med drugimi predmeti v razpravo morebiti tudi toliko zaželeno in zahtevano regulacija pravnih razmer učiteljstva.

*) Glej »Učit. Tovariš« št. 3. 1904. str. 22.